

ARCA

nr. 7-8-9 (220-221-222), 2008

ARCA

revistă lunară de literatură, eseu, arte vizuale, muzică, fondată
în februarie 1990 la Arad

Redactor-șef: **Vasile Dan**

Editor:

CENTRUL CULTURAL JUDEȚEAN ARAD

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Anul XIX, nr. 7-8-9 (220-221-222), 2008

REDAȚIA:

Romulus Bucur (redactor-șef adjunct), **Ioan Matiuț**,
Carmen Neamțu, **Onisim Colta** (prezentare artistică),
Călin Chendea (tehnoredactare, design, web-design)

REDACTORI ASOCIAȚI:

Lucia Cuciureanu, **Gheorghe Mocuța**,
Mihail Neamțu, **Gheorghe Schwartz**,
Horia Ungureanu

ADRESA:

Bulevardul Revoluției, 103, 310122 Arad, România
tel./fax. **40-257-281706**,

www.revistaarca.ro

e-mail: arca@rdslink.ro

revista_arca_arad@yahoo.com

I.S.S.N. 1221-5104

Tipărit la TRINOM SRL Arad

Pe coperta I:

Sever Săsărman, *Portret în lut ars*, tehnică mixtă, 2003

Numere apărute cu sprijinul

Ministerului Culturii prin Fondul Cultural Național

Sumar

451 FAHRENHEIT \7

CRONICA
LITERARĂ

ROMULUS BUCUR
Marius Daniel Popescu par lui-même \17

Vasile Dan
Viața ca literatură, decanul ca poet \22

Mihail Neamțu
Jurnalul unui jurnalist... \27

Gheorghe Mocuța
**Culoarul templier, o nouă provocare a
Autorului** \31

ESEU

Mihail Neamțu
**Jean-Luc Marion: sub prisma
fenomenologiei (I)** \38

Lajos Notaros
Citius, altius, fortius... cu orice preț?
– **Despre jocurile olimpice din
perspectiva afacerilor** \51

Gheorghe Mocuța
Jurnal și contrajurnal parizian (XVIII) \63

Ciprian Vălcan
Imaginea francezilor în opera lui Cioran \75

ARTE VIZUALE	Luciana Pucea I'm not there, sau Un periplu în numeroasele vieți ale lui Bob Dylan \91
	Andrei Mocuța Solaris / Solyaris (Mitul dumnezeului imper- fect) \96
	Onisim Colta Sever Săsărman sau pictura confesiune \100
ALBUM ARCA	Sever Săsărman \111
RESTITUIRI	Felix Nicolau Cine nu se teme de trilogii? \125
	Ion Mierluțiu, Ana Maria Tökés „Cruciada copiilor” de Lucian Blaga pe scena Teatrului Maghiar din Cluj în 1940 \136
	Antoniou Martin Colectivizarea agriculturii în România: reper istoriografice (II) \140
	Dan Demșea Tânărul medicinist Ioan Hozan la Viena \147
	Tiberiu Novac Virtuțile unei polemici cordiale \160

LECTURI
PARALELE

- Felix Nicolau
Femeia-gladiator și sabia parfumată
- Felix Nicolau
Între „kalos” și „kakos” \170
- Vasile Dan
Poezia voluptății reprimată \176
- Vasile Dan
Drept în inimă \179
- Vasile Leucuța
Poezia fără punct \182
- Maria Nițu
Jurnalul unui timp caleidoscopic \186
- Horia Ungureanu
Celălalt Demostene \191
- Iuliana Sranko
Fundația Gojdu, în actualitate \195
- Petru M. Haș
**Studiul calificat al „oligofrenziei” în viziunile
lui Caius Dobrescu „deadevă” \202**
- Petru M. Haș
Albertinul transilvan \206
- Gheorghe Lazea
Căderea Vienei \209
- Gheorghe Lazea
Portret al poetului politiciii românești \214
- Onisim Colta
Cine suntem \218
- Carina A. Ienășel
Birchiș, hotarul cu stejari \224

GLOSE	Romulus Bucur Despre lăutari și violoniști de performanță \228
BIBLIOTHECA UNIVERSALIS	Ricardo Bornez Gonzalez - Spania \235
CONTACT	\243
POEȚI ARĂDENI DE AZI	Gligor Sava -70 Mesaj 1 - Valoarea \250 Pavel Ilica Condiția râului singuratic \251 Nicolae Nicoară-Horia Postumă... \252 Lecție... \253 Spovedanie \254 Seceriș \256 Szabina Perle Regéczy Din adâncuri \257 Lazăr Magu Simfonie \258 Gheorghe Todor Delacladova A venit Iulianaaa!... \259 SEMNEAZĂ ÎN NUMERELE 7-8-9 \260 (220-221-222), 2008

Mihail Neamțu

***Jean-Luc Marion:
sub prisma fenomenologiei (I)***

Dincolo de metafizică

Dialogul gânditorului francez Jean-Luc Marion cu filozofii germani de tradiție fenomenologică a căpătat un profil pregnant la începutul anilor 1980 la Universitatea din Poitiers¹. Deși primele lecturi din Husserl și Heidegger au fost dobândite încă din anii studenției, momentul de maturitate al reflecției lui Marion coincide cu epuizarea unui lung exercițiu hermeneutic pe textele clasice ale filozofiei moderne și, în mod special, cu finalizarea tripticului exegetic cartezian.²

1 Cf. F. Dosse, *Paul Ricœur, Les sens d'une vie*, Paris, La Découverte, 1997, p. 603.

După ce în volumul intitulat *Idolul și distanța*,³ tânărul filozof francez descoperise importanța teologică a verbului „se dă” (*es gibt*) (influențat de insistența cu care Martin Heidegger a vorbit despre evenimentul istorial al survenirii tematicii ființei în gândirea occidentală), Marion se simte chemat, doar câțiva ani mai târziu, să utilizeze metoda fenomenologică pentru a oferi o excepțională descriere a noțiunii de „idol” și „icoană.”⁴ Aceasta înseamnă că „idolul” nu este fixat într-o istorie particulară a credințelor și ideilor religioase de sorginte iudeo-creștină, ci analizat într-un registru pur speculativ, deci tratat ca o plauzibilă categorie universală a gândirii. Adoptarea acestei rigori descriptive se va dovedi crucială în alchimia operei filozofului francez. Asumate inițial ca niște incursiuni în trecutul recent al filozofiei, cercetarea lui Marion asupra textelor lui Husserl și Heidegger se transformă mai târziu într-un „examen istoric” la care „metoda fenomenologică” este supusă cu o fertilă docilitate.⁵

Adoptarea acestei rigori descriptive se va dovedi crucială în alchimia operei filozofului francez. Asumate inițial ca niște incursiuni în trecutul recent al filozofiei, cercetarea lui Marion asupra textelor lui Husserl și Heidegger se transformă mai târziu într-un „examen istoric” la care „metoda fenomenologică” este supusă cu o fertilă docilitate.

La sfârșitul secolului XIX, Friedrich Nietzsche proclamase sfârșitul definitiv al oricărei metafizici, momentul „ateu” al discursului onto-teologic precum și criza moralismului propus de etica iluministă. Nici transcendența unei divinități abstracte, nici nevoia

2 Christina M. Gschwandtner, *Reading Jean-Luc Marion: Exceeding Metaphysics*, Indianapolis, Ind., Indiana University Press, 2007. 3 J.-L. Marion, *L'idole et la distance*, Paris, Grasset, 19771, p. 255-320 (trad.rom.: Tinca Prunea-Bretonnet și Daniela Pălășan, București, Ed. Humanitas, 2008).

4 J.-L. Marion, « L'idole et l'icône » apare prima oară în *Revue Metaphysique et de Morale*, no. 4 (1979), fiind reluat cu modificări în *Dieu sans l'être*, Paris, Communio/Fayard, 1982, p. 15-38.

5 J.-L. Marion, *Étant donné*, Paris, PUF, 1997, p. 7.

Celebrul postulat al matematicianului Edmund Husserl – „înapoi către lucrurile însele” – a permis forjarea unei „științe riguroase” noi, nedespărțită de ambiția carteziană a exactității, numită însă mult mai modest „fenomenologie.” Marion vedea între decesul metafizicii și nașterea fenomenologiei mai mult decât o relație de proximitate cronologică: „același an 1900 îl vede pe Nietzsche dispărând în totalitate și apărând prima parte a *Cercetărilor logice*.”

subiectului de-a organiza etic lumea nu pot prede-termina travaliul analitic. Câtă vreme reconstrucția marilor sisteme – în genul *Eticii* lui Baruch Spinoza – devine improbabilă, exercițiul filozofiei trebuie să se întoarcă în feuda concretului. Celebrul postulat al matematicianului Edmund Husserl – „înapoi către lucrurile însele” – a permis forjarea unei „științe riguroase” noi, nedespărțită de ambiția carteziană a exactității, numită însă mult mai modest „fenomenologie.” Marion vedea între decesul metafizicii și nașterea fenomenologiei mai mult decât o relație de proximitate cronologică: „același an 1900 îl vede pe Nietzsche dispărând în totalitate și apărând prima parte a *Cercetărilor logice*.”⁶ Suprema eterogenitate existentă între operele celor doi gânditori – Nietzsche și Husserl – capătă un alt înțeles sub imperativul acestei întrebări despre cunoașterea lumii. „Condițiile prezenței pot oare fi extinse asupra tuturor ființării, dincolo de limitele fixate de stările anterioare ale metafizicii? Poate datul în prezență al fiecărui lucru să fie realizat fără condiții sau restricții”⁷. Abandonarea cadrelor metafizicii tradiționale care acordase prioritate conceptului de substanță (înțeles ca fapt-nemijlocit-prezent) – aplicat atât naturii naturate cât și subiectului excogitant – nu înseamnă oare anularea

6 J.-L. Marion, *Réduction et donation*, « Phénoménologie comme telle », Paris, PUF, 1989, p. 7. Referința este la Edmund Husserl, *Logische Untersuchungen. Erste Teil: Prolegomena zur reinen Logik*, vol. 1, 1900 (trad.rom.: Bogdan Olaru, *Cercetări logice. I.: Prolegomene la logica pură*, București, Ed. Humanitas, 2007); *Logische Untersuchungen. Zweite Teil: Untersuchungen zur Phänomenologie und Theorie der Erkenntnis*, vol. 2, 1901.

7 Marion, *op. cit.*, p. 7.

Din acest punct de vedere, care restituie noutatea parcursului fenomenologic, Jean-Luc Marion descoperă în textul lui Husserl despre *Cercetări logice* o ambiție perfect legitimă: o teorie a cunoașterii care să depășească orice psihologism, mergând „dincolo de orice limite, așa încât dizolvă noțiunea însăși de prezență”

oricărei predeterminări transcendente a realității? Este fenomenologia capabilă să gândească ființa în alți termeni decât cei de natură (mecanică sau inertă)? Poate o întoarcere la lucrurile însele să anuleze tentația de obiectivare rece a realității? Pentru Husserl, idealul preciziei științifice rămâne central, fără însă ca aceasta să însemne o îndatorare față de crisparea ontologică a metafizicilor moderne sau medievale. Realitatea nu poate fi forțată să corespundă, în sens hegelian sau neoplatonic, unei scheme prealabile, față de care gândirea viului vieții trebuie subordonată. Din acest punct de vedere, care restituie noutatea parcursului fenomenologic, Jean-Luc Marion descoperă în textul lui Husserl despre *Cercetări logice* o ambiție perfect legitimă: o teorie a cunoașterii care să depășească orice psihologism, mergând „dincolo de orice limite, așa încât dizolvă noțiunea însăși de prezență”⁸.

Teoria cunoașterii

Volumul *Cercetări logice* este unul dintre cele mai controversate texte ale părintelui fenomenologiei. Martin Heidegger⁹ și Jacques Derrida¹⁰ au oferit interpretări divergente aceluiași conținut filologic și semantic. Mult mai sensibil la întrebarea privitoare la ființă, Heidegger a privilegiat cea de-a șasea

⁸ *Ibidem*, p. 8.

⁹ M. Heidegger, *Prolegomena zur Geschichte des Zeitbegriffs*, (GA 20, SS 1925), §6 oferă o discuție a intuiției categoriale, a relației dintre intuiție și expresie, precum și a sintezelor noetico-noematice ale conștiinței.

¹⁰ J. Derrida, *La voix et le phénomène*, Paris, PUF, 19671 (19834).

cercetare¹¹ și problematica intuiției categoriale, anticipând astfel proiectul deconstrucției ontologiei din *Sein und Zeit* (1927). Jacques Derrida a privilegiat prima din cele șase *Cercetări logice* (vol. 2), identificând o doctrină cvasi-semiotică, deci o analiză a procesului de semnificare (în breșa căreia va fixa mai târziu *diferanța* ca principiu transcendentă de articulare a limbajului).¹² În aceste împrejurări, Marion se vede obligat să se întoarcă la una dintre temele centrale ale reflecției lui Husserl: donația (germ. *Gegebenheit*). O analiză minuțioasă a *Cercetărilor logice* vine așadar să justifice sensul cuvintelor lui Husserl care și-a caracterizat singur opera cu apelativul de „străpungere” („*ein Werk des Durchbruches*”¹³).

Heidegger și, mai ales, Derrida au interpretat debutul fenomenologiei husserliene ca pe o încercare incipientă de-a pătrunde dincolo de vâlul „metafizicii prezenței.”

Heidegger și, mai ales, Derrida au interpretat debutul fenomenologiei husserliene ca pe o încercare incipientă de-a pătrunde dincolo de vâlul „metafizicii prezenței.” Totuși, elevul direct al lui Husserl a sfârșit prin a acuza *Cercetările logice* de o derivă idealistă, în timp ce Derrida a identificat un intuiționism comun, incapabil să depășească problema clasică a dualismului epistemologic. Jean-Luc Marion revine asupra acestei opere fundamentale, apreciind critica primatului ontologic al prezenței (exprimat prin reducerea a

11 În vol. 2, cercetarea a șasea poartă titlul: „Elemente einer phänomenologischen Aufklärung der Erkenntnis. Erster Abschnitt: Die objectivirenden Intentionen und Erfüllungen. Die Erkenntnis als Synthese der Erfüllung and ihre Stufen.”

12 În vol. 2, întâia cercetare poartă titlul: „Ausdruck und Bedeutung.”

13 E. Husserl, „Die *Logischen Untersuchungen* als ein Durchbruchwerk”, *Entwurf einer Vorrede zu den Logischen Untersuchungen* (1913), publicat de E. Fink în *Tijdschrift voor Philosophie*, 1939, aici p. 127 (tr. fr.: J. English în E. Husserl, *Articles sur la Logique*, Paris, PUF, 1975, p. 373).

ființei la ceea ce este nemijlocit prezent în orizontul percepției). În același timp, Marion va releva importanța crucială a noțiunii de donație în gândirea structurilor ultime ale fenomenalității.

Ceea ce fenomenologia ortodoxă reușește este să lărgască orizontul fenomenalității prin acceptarea nudității intuițiilor complet dezvoltate (*vollentwickelten Anschauungen*) în analiza noetic-noematică a conștiinței intenționale.¹⁴ Pentru Husserl conștiința noastră se constituie mereu genitival. Avem mereu conștiința unui lucru anume, chiar dacă acel lucru (*Gegenstand*) este un obiect simbol. Trăirile conștiinței se desprind de actualitatea lucrurilor gândite, tocmai din pricina intenționalității. Rezultat al unei sinteze subtile între actul „subiectiv” de vizare a obiectului, adică de atribuire a unei semnificații noetice, pe de o parte, și actul noematic de saturare cu intuiție empirică sau materială (în jargonul clasic: hyletică). Dintr-o perspectivă psihologistă, trăirea nu poate fi disociată de conștiință și actul intențional al acesteia. Din perspectivă fenomenologică, însă, trăirile nu trebuie definite în cadrul opozitiv al interiorității spirituale căreia i se opune artificial o exterioritate materială. Întoarcerea „către lucrurile însele” (*auf die «Sachen selbst» zurückgeben*) presupune efortul decelării fluxului noetico-noematic al conștiinței, unde evidențele sunt mai puțin accesibile. *Cercetările logice* ale lui Edmund Husserl condiționează accesul nostru

Dintr-o perspectivă psihologistă, trăirea nu poate fi disociată de conștiință și actul intențional al acesteia. Din perspectivă fenomenologică, însă, trăirile nu trebuie definite în cadrul opozitiv al interiorității spirituale căreia i se opune artificial o exterioritate materială.

14 Husserl, *Logische Untersuchungen* (ediția I, Halle, Niemeyer, 1901), vol. 2, „Einleitung,” p. 7: „An vollentwickelten Anschauungen wollen wir uns zur Evidenz bringen.” (Marion utilizează traducerea franceză: H. Elie, A. L. Kelkel și R. Schérer, Paris, PUF, 1961-1964, cu paginația versiunii germane din 1913 pe margine).

Momentul suspendării presupune o purificare de tip logico-matematic a realității percepute: întrebările legate de cauza producerii unui cutremur nu sunt utile atunci când analiza fiziclistă face loc analizei fenomenologice.

la fluxul original de trăiri ale conștiinței de practica faimoasei reducții (*epochē*) fenomenologice. Aceasta înseamnă expurgarea oricăror valori asociate trăirilor conștiinței – efluvii afective, valori normative etc. Momentul suspendării presupune o purificare de tip logico-matematic a realității percepute: întrebările legate de cauza producerii unui cutremur nu sunt utile atunci când analiza fiziclistă face loc analizei fenomenologice. Prin această reducere, bunăoară, diferența între un cal visat, un cal pictat sau un cal de circ se diminuează, pentru a permite depistarea esenței. Sunt situații în care fluxul noetico-noematic este dezechilibrat datorită forței de anticipare a intuiției: până la momentul recunoașterii efective a chipului și, deci, a identității precise a celuilalt, privirea unei siluete în depărtare permite un vast joc de semnificații. Siluetei domnului „X” îi pot fi asignate mai multe nume, dar momentul saturării noematice cu material empiric validează doar una dintre mai multele semnificații.

Prefața din 1913 la *Cercetările logice* confirmă primatul intuiției: „...metoda mea este în mod strict «intuitivă» (*intuitiv*), adică în mod radical intuitivă (*anschauliche*) în sensul lărgit pe care-l dau acestui termen (*in meinem erweiterten Sinne*) și (...) în aceasta constă mai exact diferența atât de profundă care separă raționalismul și idealismul meu de cele care le-au precedat și de toate ontologiile scolastice”¹⁵. Marion se grăbește să adauge că „această auto-interpretare târzie nu rătăcește de la intenția inițială.”¹⁶ Încă din 1901, Husserl afirmase că a găsit

7-8-9 2008

15 Husserl, *Entwurf einer Vorrede...*, loc. cit., p. 333.

16 Marion, *Réduction et donation*, p. 16.

Marion atestă cu numeroase citate din Husserl continuitatea între primele *Cercetări logice* și tezele din *Ideen* (vol. I-III), refuzând ideea unei cezuri: atât principiul întoarcerii la lucrurile însele, cât și axioma investigării realității fără prejudecăți metafizice (*Prinzip der Voraussetzungsglosigkeit*) se subscriu „autorității unice a intuiției”¹⁸ care deplasează actul de cunoaștere din terenul opiniei (*dóxa*) naturale în teritoriul științei (*epistéme*), unde defilează evidențele apodictice.

„o piatră unghiulară a întregii fenomenologii și a teoriei cunoașterii din viitor.” În ce constă aceasta? Filozoful german celebrează o „lărgire fundamentală până aici neîmplinită (*fundamentale und bisher nicht vollzogene Erweiterung*) a conceptelor de percepție și intuiție”¹⁷. Husserl leagă așadar orice epistemologie de primatul intuiției noematice, sesizată în tot rolul ei constituant pentru fenomenalitate, conciliind în mod fericit principiul „întoarcerii la lucrurile însele” cu „principiul principiilor” formulat în *Ideen zu einer reinen Phänomenologie und phänomenologischen Philosophie*, vol. I (1913): intuiția ca „sursă de drept a oricărei cunoașteri” (§24).

Marion atestă cu numeroase citate din Husserl continuitatea între primele *Cercetări logice* și tezele din *Ideen* (vol. I-III), refuzând ideea unei cezuri: atât principiul întoarcerii la lucrurile însele, cât și axioma investigării realității fără prejudecăți metafizice (*Prinzip der Voraussetzungsglosigkeit*) se subscriu „autorității unice a intuiției”¹⁸ care deplasează actul de cunoaștere din terenul opiniei (*dóxa*) naturale în teritoriul științei (*epistéme*), unde defilează evidențele apodictice. Sintetizând această complexă operație de lărgire a sferei intuiției, Marion conchide: „pentru că intuiția se lărgeste, apare mai mult decât pare (*il apparaît plus qu'il n'y paraît*).”¹⁹. Extensiunea intuiției coincide cu aceea a însăși apariției.

17 E. Husserl, *Selbstanzeige des Logischen Untersuchungen*, apărut în *Vierteljahrsschrift für wissenschaftliche Philosophie*, vol. 25 (1901), p. 260 (tr. fr.: J. English, *Articles sur la Logique*, p. 208-209).

18 Marion, *Réduction et donation*, p. 18.

19 Marion, *Réduction et donation*, p. 21.

Primatul intuiției

Tensiunea acestei polarități între intuiția sensibilă (specifică registrului psihologic) și intuiția categorială (rezultat al reducției fenomenologice) este elucidată prin relevarea a două domenii corelative: spațiul obiectivității (*Objectivität*) și registrul obiectivității (*Gegenständlichkeit*).

Regența epistemologică a intuiției nu înseamnă numaidecât un dictat al sensibilului asupra fenomenalității. *Cercetările logice* aduc în lumină „un nou concept al intuiției” desprins de înțelesul obișnuit al intuiției sensibile. Anticipată încă din a doua cercetare, explicitarea noului tip de intuiție non-sensibilă va surveni abia în a șasea *Cercetare logică*, unde Husserl vorbește despre „intuiții ca intenții care necesită saturare (*Anschauungen als erfüllungsbedürftige Intentionen*).”²⁰ Husserl proclamă „o lărgire (*Erweiterung*) absolut inevitabilă a conceptelor sensibile, intuiție (*Anschauung*) și percepție (*Wahrnehmung*) laolaltă, ceea ce ne permite să vorbim despre intuiția categorială și în mod special despre intuiția universală (*allgemeiner Anschauung*)”²¹. Tensiunea acestei polarități între intuiția sensibilă (specifică registrului psihologic) și intuiția categorială (rezultat al reducției fenomenologice) este elucidată prin relevarea a două domenii corelative: spațiul obiectivității (*Objectivität*) și registrul obiectivității (*Gegenständlichkeit*).²² O lectură fenomenologică a

20 Husserl, *Logische Untersuchungen* (ediția I, Halle, Niemeyer, 1901), vol. 2, VI.§11, p. 511.

21 Husserl, *Logische Untersuchungen* (ediția I, Halle, Niemeyer, 1901), vol. 2, VI (Einleitung), p. 478.

22 Husserl, *Logische Untersuchungen* (ediția I, Halle, Niemeyer, 1901), vol. 2, I.§12, p. 46: „Die Termini *Bedeutung, Inhalt, Sachverhalt*, sowie alle verwandten sind mit so wirksamen Aequivocationen behaftet, dass unsere Intentionen, bei aller Vorsicht in der Ausdrucksweise, doch Missdeutung erfahren könnte. Der jetzt zu erörternde dritte Sinn des Ausgedrücktseins betrifft die in der Bedeutung gemeinte und mittelst ihrer ausgedrückte Gegenständlichkeit.”

realității nu poate discrimina între obiectele ideale sau imaginare (obiectiv inexistente) și obiectele concrete (a căror existență este obiectiv verificabilă). Idealitățile matematice și lucrurilor empirice dobândesc aceeași demnitate de manifestare. O asemenea judecată n-ar putea surveni fără reducția fenomenologică a trăirilor conștiinței la nivelul protologic al intenționalității. Obiectitatea acoperă, în acest sens, mai curând „o stare de lucruri”²³, incluzând deopotrivă obiectele empirice și obiectele ideale care sunt vizate printr-o intuiție categorială. Obiectivitatea empirică este domeniul specific al intuiției sensibile, iar obiectitatea fenomenologică relevă sfera de competență a intuiției categoriale.

Jean-Luc Marion pune în evidență caracterul revoluționar al acestui nou concept de intuitivitate (*Anschaulichkeit*) față de postulatul kantian din *Critica rațiunii pure*, unde se afirmă că „intuiția nu poate fi niciodată decât sensibilă” (A 51/B 75).

Jean-Luc Marion pune în evidență caracterul revoluționar al acestui nou concept de intuitivitate (*Anschaulichkeit*)²⁴ față de postulatul kantian din *Critica rațiunii pure*, unde se afirmă că „intuiția nu poate fi niciodată decât sensibilă” (A 51/B 75). Sunt trei puncte care marchează depășirea finitismului kantian de către Husserl. Mai întâi, depistăm în fenomenologie „o nouă accepțiune a categorialului ca

23 Husserl, *Logische Untersuchungen* (ediția I, Halle, Niemeyer, 1901), vol. 2, I.§12, p. 38, nota 1: „Ich wähle öfters den unbestimmteren Ausdruck Gegenständlichkeit, weil es sich hier überall nicht bloss um Gegenstände im engeren Sinn, sondern auch um Sachverhalte, Merkmale, um unselbstständige reale oder kategoriale Formen u. dgl. handelt.”

24 Husserl, *Logische Untersuchungen* (ediția I, Halle, Niemeyer, 1901), vol. 2, VI (Einleitung), p. 469 („die Sphere der Anschaulichkeit”). Sintagma apare în Husserl, *Die Krisis der europäischen Wissenschaften und die transzendente Phänomenologie*, ed. Reinhold N. Smim (Husserliana, vol. XXIX), §30 (tr. fr.: G. Granel, p. 132). Tot aici Husserl compară demersul său din *Logische Untersuchungen* cu accepțiunea dată de Kant intuiției apriorice.

atare, încât se poate presupune că *orice* intuiție este pentru Husserl, la un grad diferit, categorială.”²⁵ Distincțiile operate de Marion sunt următoarele: – a) Dacă pentru Kant orice intuiție empirică sau pură (spațiu și timp) rămâne „oarbă” în lipsa unui concept corespondent și în absența unei judecăți sintetice de cunoaștere, pentru Husserl „intuiția cea mai elementară, sensibilă deci, nu ar avea nici o validitate dacă, de la început, nu ar avea o semnificație pe care să o satureze; funcția sa nu se desfășoară decât restrângându-se la umplerea unei forme categoriale.”²⁶ Cu alte cuvinte, Husserl acceptă presupuziția unei corelații „naturale” dintre structurile noetice (transcendentale) și cele noematice (empirice) în orice act de cunoaștere, însă numai cu titlu provizoriu. – b) Donația formelor categoriale „se efectuează ea însăși sub modul intuiției”²⁷, cel puțin în cazul apariției universalului. Pentru Husserl nici o intuiție sensibilă survenită prin percepția unui obiect contingent (e.g., trandafirul roșu) nu este posibilă în afara unui orizont generic „decupat” de intuiția categorială a „trandafirului” sau a „roșului” în sine (obiecte pe care Kant tinde să le numească „scheme transcendentale”, fiind socotite de medievali drept „specii inteligibile”). Evidența ideii de roșu este posibilă numai prin această idee categorială (sau universală), fondată de intuiția sensibilă a unui roșu particular. În trecerea de la intuiția sensibilă la intuiția categorială nu vorbim despre o extensiune, cât despre adâncirea unui raport analogic care relevă prioritatea celui din urmă termen:

Pentru Husserl nici o intuiție sensibilă survenită prin percepția unui obiect contingent (e.g., trandafirul roșu) nu este posibilă în afara unui orizont generic „decupat” de intuiția categorială a „trandafirului” sau a „roșului” în sine (obiecte pe care Kant tinde să le numească „scheme transcendentale”, fiind socotite de medievali drept „specii inteligibile”)

25 Marion, *Réduction et donation*, p. 23.

26 *Idem*.

27 *Idem*.

„eu văd *casa* în calitate de masă înainte de (și pentru) a vedea o *casă*”²⁸. – c) În principiu, o formă (semnificație) categorială debordează întotdeauna intuiția sensibilă.²⁹ Dificultatea apare atunci când suntem confrunțați cu gândirea unității a două vizări strict categoriale („aurul este galben”). Aceasta presupune fixarea atenției asupra copulei a cărei semnificație nu poate primi niciodată o intuiție saturantă adecvată: „la fel cum semnificația [expresiei] *aurul-galben este*, la fel absența de saturare intuitivă a lui *este* se distinge în mod clar de prezența sa – care ne-ar da în persoană [expresia] *aurul-galben este*.”³⁰ Copula, care reprezintă pentru filozofi urma ființei în limbă, oferă o semnificație niciodată saturabilă, dând efectivitate reală oricărui enunț. În concluzie: „intuiția categorială nu se impune deloc printr-o oarecare mistică inițiere ce ar deschide al treilea ochi al spiritului, [...] ci marchează determinația categorială

28 Marion, *Réduction et donation*, p. 26.

29 Vezi Husserl, *Logische Untersuchungen* (ediția I, Halle, Niemeyer, 1901), vol. 2, I.§21, p. 72: „Dieses begriffliche Wesen ist aber nicht die Wortbedeutung selbst; weshalb die beiden Wendungen ‚rein in den Begriffen gründen‘ und ‚durch blosse Analyse aus der Wortbedeutung entspringen‘ nur durch Aequivocation dasselbe besagen können. Vielmehr ist dieses begriffliche Wesen nichts Anderes als erfüllende Sinn (als Species verstanden), der ‚gegeben‘ ist, indem die Wortbedeutungen in entsprechenden sinnlich-anschaulichen Vorstellungen und gewissen denkmässigen Bearbeitungen oder Formungen derselben terminieren. Die Analyse betrifft nicht die leeren Bedeutungsintentionen, sondern diese erfüllenden Vergegenständlichungen und Formungen. Daher liefert sie auch garnicht Aussagen über blosse Theile oder Verhältnisse der Bedeutungen, sondern *einsichtige* Notwendigkeiten in Betreff der in den Bedeutungen als so und so bestimmt gedachten Gegenstände überhaupt.”

30 Marion, *Réduction et donation*, p. 27.

ARCA

7-8-9 2008

a oricărei intuiții prin exigența categorială a donației în persoană a fenomenului”³¹.

Pe scurt, Husserl transgresează limitele impuse de Kant intuiției dezrobind-o de primatul sensibilității într-un mod care ține să privilegieze exclusiv „donația în prezență a oricărui fenomen, fără rest, nici rezervă, categorialul nefăcând excepție.”³² Marion identifică, pe urmele lui Heidegger, sursa unei posibile depășiri a „metafizicii prezenței” în această regență a intuiției. Întrebarea imediată care va trebui pusă este: rămâne apariția conjugată la timpul prezent?